

Klassificering av revisionsböcker från Novgorod-området 1611-1615¹

Revisionsböcker (*dozornye knigi*) var statliga skattelängder, som fixerade befolkningens möjligheter att erlägga skatt under extrema villkor i områden som var utsatta för hunger, epidemier eller krigshandlingar. Ofta förelåg alla dessa tre faktorer samtidigt.

På Riksarkivet i Stockholm förvaras ett stort antal revisionsböcker från Novgorod-området, sammanställda under den svenska ockupationen 1611-1615.²

De mest kompletta samlingarna härstammar från Vodskaja pjatina*³ och Šelonskaja pjatina samt från Staroruskij uezd*, som ingick i den sistnämnda pjatinan men som sorterade direkt under Hovkansliet i Novgorod.⁴ Fem revisionsböcker från Obonežskaja pjatina har bevarats från åren 1611-1612, däribland från pogosterna* i Zaonež'e. De har ett direkt samband med Hans Munks krigståg till dessa trakter. Bežeckaja pjatina representeras av två revisionsböcker (från 1611 resp 1613). Efter 1613 finns inga beskrivningar av Bežeckaja pjatina, eftersom området från mitten av detta år inte längre kontrollerades av Novgorod. Det saknas helt revisionsböcker från Derevskaja pjatina. Förmodligen fick material från undersökningar (*obyski*) här tjäna som skattelängder. Allt som allt har det bevarats mer än 30 revisionsböcker från alla pjatinor.⁵

Några tiotal handskrifter innehåller således en betydande mängd upplysningar. Det har blivit möjligt att utnyttja denna information tack vare den vetenskapliga beskrivning av Ockupationsarkivet som gjorts av Elisabeth Löfstrand och Laila Nordquist. Beskrivningen är publicerad i två volymer från 2005 och 2009.⁶

Ett första studium av texterna visade att de är långt ifrån enhetliga vad gäller struktur och faktaurval. Inför det vidare arbetet med denna stora

¹ Artikeln har skrivits med stöd av Russkij gumantarnyj naučnyj fond. Projekt nr 11-01-00199a, "Revisionsböcker och undersökningsböcker från Novgorod 1611-1616: en kommenterad utgåva".

² Handlingarna från Novgorods kanslier för åren 1611-1617 fördes till Sverige av Jakob De la Gardie efter freden i Stolbova. Sedan 1600-talet förvaras de i Stockholm på Riksarkivet, i den första serien i samlingen Ockupationsarkivet från Novgorod (i fortsättningen RA, NOA). Se vidare t ex Sjöberg, A. "Ivan Timofeev and his two still unidentified enemies in Novgorod". *Scando-Slavica*, vol. 26, 1980, s. 105-113. (Artikeln publiceras för första gången på ryska i denna bok.)

³ Ord som är försedda med en asterisk återfinns i Ordförklaringar.

⁴ Selin, A. A., "Dozornye opisanija Staroj Russy i Staroruskogo uezda v 1611-1612 gg." *Tezisy dokladov XIV Vseross. konf. "Piscovye knigi i drugie istoriko-geografičeskie istočniki XVI-XX vv."*, Sankt Petersburg, 2004, s. 57-61.

⁵ Termen "revisionsbeskrivning" har föreslagits av Adrian Selin och den används i denna artikel. Den speglar det typiska förfarandet vid inspektionerna (*dozor*). Till följd av en enda inspektion kunde flera fristående revisionsböcker sammanställas. Detta kommer att mera detaljerat visas i den vidare framställningen.

⁶ *Accounts of an Occupied City. Catalogue of the Novgorod Occupation Archives 1611-1617*, vol. I-II, Stockholm, 2005, 2009. Digitaliserade kopior av arkivets samtliga originalhandlingar finns tillgängliga på www.svar.ra.se

källsamling uppstod därför frågan om hur böckerna bäst ska klassificeras med avseende på det informativa innehållet, arbetsgången vid inspektionerna och sättet att sammanställa böckerna i de olika pjatinorna under åren 1611-1615.

Det första kriteriet för klassifikationen av revisionsbeskrivningarna gäller vem som utförde dem. Inspektionen företogs alltid av en kommission utnämnd av Tjänstegodskansliet (*Pomestnyj prikaz*). I den ingick i regel en eller två bojarsöner* och en underdjak*. Ofta (men inte alltid) anlätades lokala vittnen för att ortens verkliga förhållanden skulle kunna klarläggas. Vid inspektion på klosteregendomar deltog klostrets hegumen* och andra medlemmar av klosterledningen.

Revisionsböckerna börjar med en preambula, där tidpunkten för inspektionen anges. Vidare hänvisas till det dokument som initierat inspektionen ("på majestätets befallning och efter anvisningar av bojaren* och vojevoden*"), sedan nämns den plats (pogost, *volost'*, stad) dit fogden (*dozorščik*) begav sig. Därefter räknas de edsvurna vittnena upp och vilken typ av ed som de har svurit (en präst vittnar "vid sitt prästestånd", en hegumen och en prästmunk "vid sin svarta kåpa", de världsliga vittnena – bönder, mera sällan godsägare – kysser korset). Efter att ha tagit prästen eller flera präster och bofasta som vittnen förhörde fogdarna dem enligt ett formulär som de fått i Novgorod från vojevoden och djakerna* (anvisningarna citeras). Vanligen formulerades här själva uppgiften: att fastställa antalet bebodda och obebodda gårdar i en viss administrativ enhet vid tidpunkten för inspektionen. Efter detta följer bokens egentliga text, föregången av formeln "och om detta handlar böckerna". Som skrivare fungerade kyrkans *djaček** (mera sällan *zemskij*djaček*) i den aktuella pogosten eller *volost'*. Böckernas samtliga blad signerades och skickades sedan till Novgorod, vilket står noterat på omslaget. På så sätt består en enda beskrivning av flera revisionsböcker, skrivna av olika händer och bevitnade genom att vittnena (företrädarna för det världsliga eller andliga kollektivet) signerat dem, och de är också signerade blad för blad av fogdarna.

Denna typ av revisionsbeskrivningar uppstod i Novgorods pjatinor på 1570-talet som en följd av förändringar i antalet invånare (och därmed också i skatteunderlaget).⁷ Hit hör huvuddelen av de revisionsböcker vi studerar här. Kronologiskt hänför de sig till åren 1611-1615 och territoriellt till alla de ovan nämnda pjatinorna.⁸

Inspektionen av varje pogost är som regel daterad med exakt datum eller månad för dess genomförande. Genom att studera materialet i denna typ av revisionsböcker kan man följa vilken färdväg fogdarna följde och hur lång tid deras arbete tog i den ena eller den andra pogosten.

När de handskrivna häftena, signerade av vittnen och fogdar, inkom till Tjänstegodskansliet i Novgorod från de olika pogosterna kunde de

⁷ Se tre beskrivningar i samling nr 1209 på det ryska riksarkivet Rossijskij gosudarstvennyj archiv drevnich aktov (i fortsättningen RGADA).

⁸ RA, NOA. Serie I:67; I:70, s. 219-224; I:95, s. 199-237; I:70, s. 287-317; I:70, s. 199-204; I:66; I:28; I:9, s. 339-386; I:95; I:39; I:29; I:1; I:8, I:73.

bindassamman i icke-kronologisk ordning. Exempelvis omfattar Petr Andreev syn Nogins och underdjaken Nikita Molčanovs revisionsbeskrivning av Šelonskaja pjatina tio pogoster i denna pjatinas Zarusskaja-hälft (*polovina*). Inspektionen av bokens först nämnda pogoster är daterad i slutet av oktober, bokens mittparti som beskriver Roždestvenskij Bel'skij pogost är daterad den 1 oktober och slutligen följer Vysockij pogost med datumet den 26 september 1611.

Det finns ytterligare ett utmärkande drag för denna typ av revisionsböcker. De innehåller mycket detaljerade upplysningar om orsakerna till att befolkningen minskat och att gårdarna tömts på folk: ”han försvann i det svenska kriget år 119* (1611)”, ”han dog i pesten år 115 (1607) med hela sin familj”, ”byn brändes ner av tjuvfolk när Lisovskij stod vid Porchov”⁹, ”kriget har utblottat honom, han går och tigger i gårdarna”, ”tillfångatagen av litauernerna”, ”litauernerna slog ihjäl deras hustrur och barn, och rövade bort deras egendom och hästar, och de slog ihjäl korna, och deras hästar åt upp den växande och den tröskade säden och höet”¹⁰, ”de har blivit utblottade av proviantindrivningar till svenskarna och av andra pålagor”¹¹, ”och den säd som de har sått, råg till år 119 (1611) och vårsådd år 119, den säden har svenskt krigsfolk och deras hästar trampat ner, och till år 120 har ingenting såtts på deras fält, och höet är inte bärgat utan fälten ligger obrukade”¹².

Vid sidan av upplysningar om orsakerna till avfolkningen är formulärets grundläggande element följande: en uppräkningslista av byar och gårdar (bebodda och obebodda), namnen på de bönder och torpare (*bobyli*) som bor i gårdarna, och även arealen på skattepliktiga och övergivna jordlotter, mätt i de båda enheterna *obžza** och *vyt**. Som enhet för skatteuttag kunde såväl *obžza* som *vyt** finnas inom samma område och användas som synonyma begrepp.

Man kan notera att denna typ av inspektion av åkrar med hjälp av vittnen, tillsammans med andra element i formuläret, även användes för undersökningsböcker (*obysknye knigi*). Dessutom kunde somliga fogdar i samma pjatina ”inspektera” (*dozirat*’) vissa pogoster och ”undersöka” (*obyskivat*’) andra. Följaktligen sammanställde de böcker med olika typnamn men med likalydande preambula och efter samma formulär. På detta sätt beskrevs t ex några pogoster i Obonežskaja pjatina år 1612 av Ivan Nikiforovič Kokovcov och underdjaken Ostafij Simanov.¹³ En del revisionsböcker av denna typ innehåller bara de upplysningar som här räknats upp.¹⁴

Fogdarna kunde dock utöka formulärets grundläggande element med vissa kompletterande uppgifter. Vi ska här ge exempel på några sådana som har betydelse för förståelsen av det socioekonomiska läget i Novgorods

⁹ RA, NOA. Serie I:70, s. 5-7.

¹⁰ RA, NOA. Serie I:70, s. 195.

¹¹ RA, NOA. Serie I:6, s. 6.

¹² RA, NOA. Serie I:70, s. 30-31.

¹³ RA, NOA. Serie I:95.

¹⁴ RA, NOA. Serie I:90, 66, 70, 6, 8, 68, 95.

pjatinor. I Jakov Karaulovs och underdjaken Odinec Ivanovs revisionsbok *övervolosti* och pogoster i Vodskaja pjatina från år 1611 anges de obrukade åkrarna i enheterna *četvert'** och *obža*, vilket gör det möjligt att bestämma storleken på en *obža* (10 *četverti* per åker).¹⁵ Samma sak gäller för underdjaken Ždan Medvedevs revisionsbok från Petrovskij pogost i Starorusskij *uezd*, sammanställd i november 1611. I sammanfattningen av informationen anges byarnas odlade och övergivna åkrar i *obža* och *četvert'*, vilket gör det möjligt att räkna ut storleken på en *obža*. Här visar den sig vara lika med fem *četverti* (hälften av den fastställda normen).¹⁶ I en revisionsbok från Vodskaja pjatinas Korela-hälft (sammanställd av M. Z. Aničkov m.fl.) anges *obža* och skatt i rubel både enligt den nya normen och enligt Aleksej Bezobrazovs gamla norm. Som det framgår av anvisningarna till fogdarna och även av själva den beskrivande texten i boken bestämde bönderna själva storleken på skatteuttaget ”efter egendom, såväl åkermark som säd, och med sanningen överensstämmande”. En del gårdar skattebelades med mindre enheter – 1/64 *obža*, eftersom ”bonden är fattig både vad gäller inkomst och säd”.¹⁷

Den andra typen av revisionsböcker sammanställdes utan deltagande av det lokala kollektivet. Varje sådan bok kan innehålla material från flera pogoster, men den har en gemensam preambula och den är daterad med ett enda datum, den är skriven av en enda hand och är signerad bara av de fogdar som utförde revisionen. Denna typ av revisionsböcker står till principer och formulär nära jordeböckerna (*piscovye knigi*).¹⁸

Som exempel kan nämnas Filon Aničkovs och Gavril Karcovs revisionsbok från år 120 (1611/12) från Ofremovskij, Dolžinskij och Losskij pogost i Starorusskij *uezd*.¹⁹ Den börjar med en kort preambula där området, namnen på fogdarna och året för genomförandet av inspektionen anges. Man kan notera att i orden *kniga* (bok) och pogost är den första bokstaven förstorad och skriven med mörkare bläck. Ett sådant skrivsätt är utmärkande för originaldokument, däribland även jordeböcker. Ordningsföljden på uppgifterna, sättet att återge dem och informationens omfång är i denna revisionsbok desamma som i jordeböckerna. För varje gård anges åkermarken i *obža* (enligt gamla och nya normen: ”åkermark en fjärdedels *obža*, men nu är här utarmat efter kriget, åkermark en åttondels *obža*”). Om gården stått tom noteras namnet på den bonde som tidigare bott där, och åkermarken i delar av en *obža*; vidare står det vem som bor där nu och brukar jordlotten enligt den nya revisionen: ”de bodde på en fjärdedels *obža*, de försvann okänt vart, och nu bor i denna gård...” I fortsättningen räknas alla gårdar upp i varje by, namnen på de bönder som bott där, storleken på åkermarken i delar av en *vyt'* samt penningsskatt. I slutet av beskrivningen summeras antalet gårdar,

¹⁵ RA, NOA. Serie I:67.

¹⁶ RA, NOA. Serie I:70, s. 220.

¹⁷ RA, NOA. Serie I:39, s. 5, 13.

¹⁸ RA, NOA. Serie I:17; I:113, s. 1-105, 107-202, 203-458, 593-619, 625-642, 657-685, 689-710; I:16; I:106.

¹⁹ RA, NOA. Serie I:113, s. 107-202, 253-458.

människor, storleken på brukad och obrukad åkermark i *obža*, och dessutom anges hur stor penningskatten är från en *obža* (4 rubel). Precis som i jordeböckerna redovisas ”gamla ödebyar” under en särskild rubrik: ”Byarna står tomma, efter Oleksej Bezobrazovs revision har de blivit ödelagda av litauernas och tjuvfolkets krig.”²⁰ Ödeland (*pustoši*) redovisas separat; här noteras bara antalet *obža* och storleken på skatten (3-4 rubel per *obža*).

Jordeböckernas påverkan på utformning och formulär bekräftas av att ett fragment av en avskrift av Dmitrij Kitaevs jordebok från Vasil’evskij Rovdužskij pogost (omkring år 1500)²¹ har infogats i denna bok. Det finns även en fullständig avskrift av samma jordebok i Ockupationsarkivet.²² Avskriften är signerad i Novgorod av djaken Dmitrij Aljab’ev. Sammanställarna av katalogen har daterat handskriften till 1598-1600 och gjort antagandet att svenskarna använde texten när de förberedde sin beskrivning av Kexholms län.²³ Vi anser att man ”tog avstamp” i denna text även när man reviderade Novgorods pjatinor 1611-1615. Vi vill understryka att 1500-talets jordeböcker ofta brukade användas som förlagor i Moskvas förvaltningsdokumentation i slutet av 1500-talet och under de första decennierna av 1600-talet.

Vi förmodar att revisionsböcker av denna typ sammanställdes på grundval av tidigare undersökningar (*obyski*). Ett argument som stärker denna hypotes är en jordebok från den del av Vodskaja pjatina som förblev under moskovitiskt styre efter freden i Pljussa 1583. *Gubnye starosti**Tret’jak Savin och Bogdan Žoltuchin genomförde undersökningar i Spasskij Gorodenskij, Ižerskij, Kujvošskij, Keltušskij, Korbosel’skij, Jarvosol’skij, Dudorovskij och Tigodskij pogost.²⁴ På grundval av materialet från undersökningen sammanställdes en jordebok som endast omfattade ”tsarens och storfurstens *volost*”, som lydde under ståthållarna i Orešek (Nöteborg), i Vodskaja pjatinas

²⁰ RA, NOA. Serie I:113, s. 131.

²¹ Filon Oničkovs och Gavril Karcovs revisionsbok från pogosterna i Staroruskij *uezd* 1611/12 avbryts på s. 202; på s. 203-218 finns en del av beskrivningen av Rovdužskij pogost ur Dmitrij Kitaevs jordebok, och från s. 219 fortsätter Oničkovs och Karcovs revisionsbok.

²² RA, NOA. Serie I:30.

²³ *Accounts of an Occupied City. Catalogue of the Novgorod Occupation Archives 1611-1617*, vol. I, Stockholm, 2005, s. 129.

²⁴ *Obysknye knigi Ižerskogo pogosta (bez načala)* [Undersökningsböcker från Ižerskij pogost (början saknas)], 1585, RGADA, F. 1209, D. 16936, blad 223–241; *gubnye starosti* i Vodskaja pjatinas Korela-hälft Tret’jak Savins och Bogdan Žoltuchins undersökningsböcker från Spasskij Gorodenskij pogost angående tomma gods (*pomest’ja*) i pogosten, 1585. 29.05: *ibid.*, blad 242–253v.; *gubnye starosti* Tret’jak Savins och Bogdan Žoltuchins undersökning av tomma gods i Vvedenskij Dudorovskij pogost, 1585. 10.06: *ibid.*, blad 254–262; *gubnye starosti* Tret’jak Savins och Bogdan Žoltuchins undersökning av tomma gods i Nikol’skij Jarvosol’skij pogost, 1585. 7.07: *ibid.* blad 263r–273v; *gubnye starosti* Tret’jak Savins och Bogdan Žoltuchins undersökning av tomma gods i Il’inskij Keltušskij pogost, 1585. 6.05: *ibid.*, blad 274–288; *gubnye starosti* Tret’jak Savins och Bogdan Žoltuchins undersökning av tomma gods i Ivanovskij Kujvošskij pogost, 1585. 1.05: *ibid.*, blad 289–312; *gubnye starosti* Tret’jak Savins och Bogdan Žoltuchins undersökning av tomma gods i Vozdvizenskij Korbosel’skij pogost, 1585. 8.05: *ibid.*, blad 313r–329v; *gubnye starosti* Tret’jak Savins och Bogdan Žoltuchins undersökning av tomma gods i Il’inskij Tigodskij pogost, 1585. 3.07: *ibid.*, blad 330–341.

Korela-hälft i pogosterna Spasskij Gorodenskij, Vozdviženskij Korobosel'skij, Ivanovskij Kujvoškij och Il'inskij Keltuškij.”²⁵

Formulären i 1611-1615 års revisionsböcker, gjorda efter mönster från jordeböckerna, är precis som i den första typens revisionsböcker inte helt lika överallt. Vissa räknar i preambulan upp namn på lekmän, men det finns inga spår av att vittnen har deltagit i inspektionen. Antagligen var deras närvaro en ren formalitet.

Det är långt ifrån alltid som ett och samma formulär håller genom en hel beskrivning av en *volost'*. I 1612 års revisionsbok från Vodskaja pjatinas Polužskaja-hälft, sammanställd av Ivan Semenovič Mel'nickij, Fedor Nikitič Nekljudov och underdjaken Matvej Pomeščikov, anges storleken på åkermarken (i *obža*) och uppgifterna om böndernas ekonomiska status antingen gård för gård eller också i slutet av beskrivningen av hela byn, efter uppräknigen av alla böndernas namn.²⁶

Om man ser till alla revisionsböcker som gjorts enligt jordeboksprincipen så kan man urskilja några separata formulär. En rad revisionsböcker från Starorusskij *uezd* fixerar storleken på penningskatten. Det gäller Luka Miloslavskijs revisionsbok från 1611,²⁷ Melentij Varaksins och underdjaken Ždan Rjabinins från 1612/13 (saknar exakt datum),²⁸ Stachej Verevkins och underdjaken Aleksej Stepanovs från april 1613,²⁹ Luka Ivanovič Miloslavskijs och underdjaken Ivan Zadenskij från 1614.³⁰

En enda gång, i december 1611 i Šelonskaja pjatinas Zalesskaja-hälft, ger fogdarna vid beskrivningen av Kosickij och Sabel'skij pogost information om penninguppbörd ”till proviant åt svenskarna” (informationen ges för varje hel by, och från varje *obža* var uttaget ungefär 3 rubel).³¹ I några revisionsböcker från Starorusskij *uezd* redovisas uppbörden *iobža*-skatt (*obežnaja dan'*).³²

I Michail Nefed'evs revisionsbok från Zvadskij-klostrets egendomar i Čerenčickij och Ramyševskij pogost (maj 1613) citeras i slutet av beskrivningen ett beslut om ändrad uppbörd från bönderna: 25 gårdar skulle utgöra en *obža*, dvs 2,5 gårdar på varje *četvert'* åkermark.³³ Detta är ett av de första omnämnandena av den s k gårds-*četvert'* (*dvorovaja četvert'* eller *živuščaja četvert'*), dvs bebodd eller brukad *četvert'*. Det var en ny enhet för

²⁵ Jordeböcker över tsarens och storfurstens *volost'*, som låg under ståhållarna i Orešek i Vodskaja pjatinas Korela-hälft i pogosterna Spasskij Gorodenskij, Vozdviženskij Korobosel'skij, Ivanovskij Kujvoškij, Il'inskij Keltuškij. Sammanställda av Ivan Ivanov syn Baskakov och underdjaken Ivan Galaktionov, 1585, avg., ПГАДА. F. 1209. D. 16936, blad 214–222v.

²⁶ RA, NOA. Serie I:27.

²⁷ RA, NOA. Serie I:113, s. 1-105.

²⁸ RA, NOA. Serie I:113, s. 201-218, 268-546.

²⁹ RA, NOA. Serie I:113, s. 593-618, 623-648.

³⁰ RA, NOA. Serie I:106.

³¹ RA, NOA. Serie I:17. Redovisning av pengar ”till proviant åt svenskarna” ingår i anvisningarna till fogdarna, vilket står i preambulan (RA, NOA. Serie I:17, s. 3).

³² RA, NOA. Serie I:113, s. 657-685, 705-716.

³³ RA, NOA. Serie I:113, s. 716.

skatteuttag som senare skulle införas i den ryska staten på jordar som tillhörde klostren eller adeln. Av den vetenskapliga litteraturen framgår att ett beslut om en sådan ny enhet fattades av *Zemskij sobor* år 1619. Året därpå tillämpades den nya enheten i åtta *uezdy* kring Moskva, och efter ytterligare tre år användes den redan i 40 *uezdy*.³⁴

När det gäller införandet av enheten *gårds-četvert* i Novgorods pjatiner bör man även nämna en revisionsbok över adelsmännens jordar i Čerenčickij pogost från oktober 1612. Underdjaken Michajlo Nefed'ev noterar på Ivan Jakuškins egendom att "elva byar är bebodda, och i dem finns det 68 bönder; deras brukade jord uppgår till $2\frac{3}{4}$ *obža*, och i varje *obža* ingår 25 bönder, eftersom deras råg har satts under vatten av vårfloden från Ilmensjön, och vårsäd har inte såtts i många byar, och bönderna har utarmats av skatterna."³⁵

Ordet *gårds-četvert* nämns inte explicit i texten, men antalet gårdar bestämde de facto uträkningen av antalet *obža*. Det gick 25 gårdar på en *obža*. Dessutom fixeras i revisionsböckerna den gradvisa minskningen överallt av skattebelagda jordlotter enligt den nya normen – 1/12, 1/24, 1/32, 1/64 *obža*. Emellertid är det bara i Čertickij pogost som vi har funnit belägg för att denna princip tillämpades. Jordar som här förlänats enskilda adelsmän och som tidigare tillhört Hovkansliets kronojordar fortsatte förmodligen att potentiellt räknas som sådana. Därför spreds även hit det beskattningssystem som hade införts på kronans och på klostrens jordar. Underdjaken Michail Nefed'evs "inventeringsböcker" ("*perepisnye knigi*") från Čertickij pogost från år 1612 återfinns inte i en revisionsbok utan i en räkenskapsbok som förtecknar alla slag av penninginkomster som samlats in av vojevoden Nikita Vasil'evič Vyšeslavcev.³⁶

Ur de båda ovan nämnda grundläggande typerna av kadasterböcker har vi valt ut två enskilda böcker, som skiljer sig från de andra när det gäller sammanställning och formulär.³⁷ Den ena är en revisionsförteckning (*dozornaja perečnevaja*) från Zaonežskij-pogosterna i Obonežskaja pjatina från 1611/12, gjord efter kopior av dokument, "och där det saknas kopior efter utsagor från präster och folk på platsen".³⁸ Materialet är systematiserat pogost efter pogost, och inom pogosterna efter egendomar ("På Ivan Mart'janovs egendom enligt Vel'jamin Trusovs revision hälften av en halv tredjedels *obža*³⁹ etc). Det saknas upplysningar om åkermark och bönder.

Den andra boken är en revisionsbok från Starorusskij *uezd*, sammanställd i mars 1615 av Grigorij Nikitič Murav'ev och underdjaken Semejka Šustov. Den är gjord "efter utdrag som prästerna bevittnat: vilka bönderna är, och i vilken by de bor, och vilka jordar de brukar, och vilka

³⁴ Kozlov, S. A., Dmitrieva, Z. V. *Nalogi v Rossii do XIX v.* 2 upplagan. Sankt Petersburg, 2001, s. 76.

³⁵ RA, NOA. Serie I:90, s. 323-324.

³⁶ Räkenskapsböcker över statens penninguppbörd under vojevoden Nikita Vasil'evič Vyšeslavcev. 1611/1612. RA, NOA. Serie I:90.

³⁷ RA, NOA. Serie I:7; RA, NOA. Serie I:95, s. 175-195.

³⁸ RA, NOA. Serie I:95, s. 175.

³⁹ RA, NOA. Serie I:95, s. 190.

bönder som efter inspektionen dödats av litauiskt krigsfolk eller dött på annat sätt eller försvunnit spårlöst”.⁴⁰ Det är bara fogdarna själva som har signerat boken.

När man granskar samtliga revisionsböcker från Novgorods pjetinor från åren 1611-1615 kan man således konstatera att myndigheterna inte hade utarbetat något enhetligt program för inspektionerna, trots det generella behovet av kadasterbeskrivningar. Revisionsbeskrivningar med deltagande av vittnen uppstod under inflytande från undersökningarna(*obyski*), från vilka man lånade både själva teknologin för beskrivningen och det ”grundläggande” formuläret. Samtidigt påverkades programmet för revisionsbeskrivningarna även av det traditionella förfarandet vid sammanställandet av jordeböcker. Den kompletterande information som finns inkluderad i båda typerna av revisionsböcker visar också på en påverkan därifrån.

Översättning Elisabeth Löfstrand

⁴⁰ RA, NOA. Serie I:7, s. 3.